

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Емилия Георгиева Миланова

от Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ), София, Катедра „Счетоводство и одит“, научна специалност „Счетоводство, контрол и анализ“

Относно: дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“, в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”

Автор на дисертационния труд: д-р Божена Агнешка Сова

Жешовски университет (Uniwersytet Rzeszowski), гр. Жешов, Полша

Тема на дисертационния труд: **Косвените данъци и тяхното влияние върху нивото и структурата на приходите в държавния бюджет. Анализ по примера на Полша за 2017-2021 г.** Дисертацията е представена на руски език със заглавие „Косвенные налоги и их влияние на уровень и структуру доходов государственного бюджета. Анализ на примере Польши за 2017-2021 годы“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № 105/01.03.2023 на Ректора на ВУЗФ.

1. Информация за дисертанта

Божена Агнешка Сова има магистърска степен по икономика от Основно бизнес училище във Варшава, Полша, Кооперативно-икономически факултет в Жешов (1993г). През 1997г защитава дисертация на тема „Влиянието на икономическата политика върху потреблението на потребителски стоки в домакинствата (на примера на югоизточната част на Полша)“ (на руски език: Влияние экономической политики на потребление потребительских товаров в домохозяйствах (на примере юго-востока Польши)) в същото висше училище и получава научната степен „доктор“ по икономика. От 2016г до сега работи в Жешовски университет (Университет по право и администрация) със седалище в гр. Жешов, Полша и понастоящем е Декан на Колежа по мениджмънт.

2. Общо представяне на получените материали

Представеният от д-р Божена Агнешка Сова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), с Правилника за прилагането му (ППЗРАСРБ) и относимите вътрешни правилници на Висшето училище по застраховане и финанси. Предоставеният ми комплект включва:

- Автобиография;
- Дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на икономическите науки“ на руски език на електронен и хартиен носител;
- Автореферат на български и руски езици на електронен и хартиен носител;

- *Справка-декларация за изпълнение на минимални национални изисквания за придобиване на ОНС „Доктор на науките“ в професионално направление 3.8. Икономика;*
- *резюмета на публикациите, свързани с темата на дисертацията на електронен носител на руски и български езици;*
- *Справка на публикациите и доказателства за цитиранията от други автори на електронен носител на български език;*
- *Авторска справка за приносите в дисертационния труд на електронен и хартиен носител на български и руски езици;*
- *Декларация за оригиналност и достоверност на дисертационния труд.*

3. Характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за публична защита дисертационен труд на тема *„Косвенные налоги и их влияние на уровень и структуру доходов государственного бюджета. Анализ на примере Польши за 2017-2021 годы“* се състои от увод, изложение в седем глави, заключение, списък на използваната литература (502 източника, от които: 19 на английски език, 1 на немски, вътрешнонормативни актове на полски език – 57, международни актове – 20, интернет източници – 64). Изложението съдържа авторски текст, представен в обем от 419 страници, от които 367 основен текст. В основния текст се съдържат 14 фигури и 22 таблици.

Определяме темата на дисертационния труд като актуална и значима. Въпросите, свързани с управление на публичните финанси са актуални и към настоящия момент, а дискусиата за промените във фискалното управление в Европейския съюз заема водещо място.

Предмет на изследване са структурата и динамиката на постъпленията от косвени данъци (ДДС, акцизи и данък хазарт) в държавния бюджет на Република Полша. Анализът и оценката обхващат периода от 2017 г. до 2021 г., с особен акцент върху периода на пандемията от COVID-19.

Основната цел на изследването е да оцени структурата и динамиката на бюджетните приходи от косвени данъци в държавния бюджет на Полша, като се изследват внимателно плановете за данъчните приходи и тяхното изпълнение за всяка година от периода (2017-2021 г.), и на тази основа се дефинират несъответствията и факторите, които ги обуславят.

Така дефинираната основна цел включва няколко *подцели*:

- 1) преглед на научните постижения и детерминанти на фискалната ефективност на данъка;
- 2) идентифициране на причините, обхвата и напредъка в процеса на хармонизиране на косвените данъци, с особен акцент върху ДДС;
- 3) определяне на показатели за фискална ефективност на косвените данъци;
- 4) чрез гар анализ (анализ на отклоненията) - определяне на отклоненията в ДДС от избрана база и данъчната разлика, която произтича от укриването на данъци.

За постигане целите на дисертацията авторът е формулирал следните изследователски хипотези, които имат важно значение за изследването, и които според нас са успешно защитени.

Хипотеза 1 - Хармонизирането на правните норми в областта на косвените данъци в Европейския съюз (най-вече в областта на ДДС и акцизите) допринася за фискалната ефективност на тези данъци;

Хипотеза 2 - Структурата на данъците е основен фактор за определяне на тяхната фискална ефективност;

Хипотеза 3 - Спецификата на косвените данъци и изпълняваните от тях нефискални функции (особено по отношение на акциза) оказват влияние върху тяхната фискална ефективност.

Според нас, изчерпателно е представен *инструментариумът от използваните изследователски методи*. Коректно са отразени *ограниченията* при разработването на дисертационния труд.

4. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Структурата на дисертацията позволява в първите четири глави да се дискутират въпроси с научно-теоретичен характер, а в останалите три – да се акцентира върху научно-приложни проблеми. *Първа глава* представя *данъка като основна правна, фискална и икономическа категория с висока степен на сложност*. Съдържанието на *втора глава* логично се отнася до *съвременната данъчна система в Полша* и нейното влияние върху икономиката, с особен акцент върху ефективността ѝ, в контекста на бюджетните приходи.

Оценяваме положително избора на автора в *трета глава* да изследва *процеса на хармонизация на данъчното облагане в ЕС* със специален акцент върху ДДС като основен източник на приходи за централния бюджет. Като опорна точка докторантката приема факта, че съвременното управление на икономическите процеси на отделните страни се дължи преди всичко на глобализацията, което в голяма степен осигурява хармонизирането на данъчните системи на страните-членки на Съюза. В *глава четвърта* акцентът е върху *данъчните приходи като основен източник на приходи в държавния бюджет* и ролята им в бюджетния баланс. Подкрепяме съображенията на автора как да се балансира държавният бюджет, като се вземе предвид спецификата на централните данъци.

В *глави пета, шеста и седма* е направена задълбочена оценка на въздействието върху бюджета на *трите основни косвени данъка - ДДС, акциз и данък върху хазарта*. Научно-приложните резултати са постигнати в тази част на дисертацията. Чрез анализ на отклоненията между план и изпълнение, присъщ за бюджетните изследвания са идентифицирани различни проблеми, свързани с прилагането на законите в областта на данъчното облагане. Положително оценяваме и изследваното влияние на пандемията (COVID -19) върху приходите от ДДС и акцизи.

Литературните източници са използвани добросъвестно и коректно. Забележителен е обемът на проучената и цитирана литература.

Считаме, че дисертацията е *лично авторско дело* на докторанта и няма заимствани изследвания и публикации, в които авторът няма участие. Отбелязваме *липса на плагиатство* в оценявания дисертационен труд.

5. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Потвърждаваме следните научни и научно-приложни приноси:

- При изследване на данъка като основна правна, фискална и икономическа категория с висока степен на сложност са използвани различни критерии за класификация на данъците и сполучливо са направени препратки към данъчните правила, които могат да се използват за предложения при изграждане на данъчна система. Идентифицирани са проблемни области на данъчните приходи, като са изследвани факторите, които ги определят.
- Чрез научен инструментариум е доказано, че процесът на хармонизация значително е променил функционирането на косвените данъци, особено в контекста на ДДС и акцизите.
- Доказано е, че основният фактор, определящ действителната фискална ефективност е структурата на данъка, което предизвиква определени реакции сред данъкоплатците и промени в средата при събиране на данъка.
- Данъчните приходи като основен източник на приходи в държавния бюджет са изследвани и в контекста на постигане на балансиране в бюджета при отчитане противоречията около бюджетния дефицит и публичния дълг, изискващи голямо внимание при избора на мерки на фискалната политика.
- Формулирани са препоръки, изпълнението на които ще подобри ефективността на данъчната система, в резултат на което ще се увеличи притока на постъпления към централния държавен бюджет.

6. Заключението съдържа основните изводи и оценки на докторанта като обобщени резултати от съдържанието на седемте части, които са база за извеждане и формулиране на най-важните постижения и приноси на дисертационния труд.

7. Научните публикации по темата на дисертацията (общо 26 на брой, в т.ч. три монографии, една от които е в съавторство и публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд) са публикувани в специализирани индексирани научни издания (1 статия – в научно издание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация), в колективни томовете и на международни научни форуми. *Потвърждаваме цитиранията* в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, в монографии и колективни томовете с научно рецензиране и цитирания и рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране.

8. Авторефератът на дисертацията е изготвен в съответствие с установените изисквания и представя в достатъчна степен, пълно и точно съдържанието и приносните моменти в нея.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания: от представената от докторанта Справка за изпълнение на минималните национални изисквания за придобиване на *образователната и научна степен „доктор на науките“* в професионално направление 3.8. Икономика, установихме, че минималните национални изисквания са изпълнени – общо 945 точки.

10. Критични бележки, препоръки и въпроси

Препоръчвам на д-р Божена Сова да продължи с усъвършенстване на теоретичния и методологичен подход в областта на икономическите изследвания в публичния сектор в Полша.

Заклучение

На основание гореизложеното за дисертационния труд **„Косвените данъци и тяхното влияние върху нивото и структурата на приходите в държавния бюджет. Анализ по примера на Полша за 2017-2021г.“** на *д-р Божена Агнешка Сова* считаме, че са **изпълнени изискванията** на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **съответстват** и на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

В дисертационния труд се съдържат научни и научноприложни резултати, които могат да бъдат оценени като *оригинални в теоретичен и практически аспект*.

Като имам предвид всичко изложено до тук, намирам за основателно да дам своята **положителна оценка** на проведеното изследване в дисертационния труд и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор на науките“** на **Божена Агнешка Сова** в Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика във Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ).

10.04.2023
София

Подпис:.....
(проф. д-р Емилия Миланова)